

KÄSKKIRI

Tallinn

Kuupäev digiallkirjas nr 60-A

Arheoloogilise leiukoha määramine

Muinsuskaitseaduse (edaspidi MuKS) § 25 lg 3, § 26 lg 1 alusel:

- 1. Määratud arheoloogiliseks leiukohaks Harju maakonnas Anija vallas Linnakse külas Riisipõllu katastriüksusel (14001:001:0345) asuva maa-ala.**
- 2. Kehtestan arheoloogilise leiukoha piiri vastavalt kaardile (käskkirja lisas 1).**
- 3. Maa-ala omanikul või valdajal on kohustus arheoloogilises leiukohas teha arheoloogiline uuring enne ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid.**
- 4. Muinsuskaitseamet kannab arheoloogilise leiukoha andmed kultuurimälestiste registrisse ja andmed edastatakse riigi maakatastrisse.**

Otsuse peale on 30 päeva jooksul võimalik esitada vaie Muinsuskaitseametile haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebus Tallinna Halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

I. Asjaolud

- 1.1. MuKS § 25 lõike 1 kohaselt on arheoloogiliseks leiukohaks maa- või veeala, kust on leitud arheoloogilisi leide, inimluid, ajalooliste ehituskonstruksioonide jäänuseid või muid arheoloogilisele kultuurikihile osutavaid elemente ja mis võivad neid elemente jätkuvalt sisaldada. MuKS § 24 lg 1 kohaselt on arheoloogiline leid maasse, maapinnale, ehitisse, veekogusse või selle põhjasetetesse ladestunud või peitunud arheoloogiline, sealhulgas ajaloolise, kunstilise, teadusliku või muu kultuuriväärtusega inimtekkeline ese või esemete kogum, millel ei ole omanikku või mille omanikku ei ole võimalik kindlaks teha.
  - 1.2. Augustis 2010. aastal avastas otsinguvahendi kasutaja Riisipõllu kinnistult (KÜ 14001:001:0345) ühe Eesti suurima 11. sajandisse dateeritud hõbeaarde¹ ning paarkümmend põlenud väänatud ja/või purustatud raud- ja pronkseset, millest vanimad pärinesid hilisest rooma rauaajast (3.—4. saj) ning noorimad hilisrauaaja lõpust (12.—13. saj).

---

¹ Kiudsoo, M., Russow, E. 2011. *Hoards discovered in 2010.* – Arheoloogilised Välitööd Eestis, 2010, 225—232. https://arheoloogia.ee/ave2010/AVE2010_Kiudsoo-Russow.pdf.

- 1.3. Kuna arheoloogilised leiud osutasid esialgsel hinnangul seni teadmata kalmele, tehti 2010. aasta augustis ja septembris leiukohal arheoloogilised uuringud eesmärgiga fikseerida leiuala piirid ning täpsustada võimaliku muistise ja/või kultuurikihi olemasolu. Uuringute käigus tuvastati künnist puutumata jäänud ja laiguti esinev kultuurikiht, mille põhjal oletati, et künnikihi all võib olla säilinud kalme struktuure ning haualohke. Samuti koguti alalt hulgaliselt kalmele viitavaid esemeleide. Lisaks täheldati, et vahetult matmispaiga kõrvalt avastatud hõbeaare on kalme leiukontekstiga seotud, kuivõrd hõbedat sisaldanud savinõu avastamiskohas kultuurikiht puudus². Uuringute tulemused on kokku võetud arheoloog Ülle Tamla 2010. aastal valminud aruandes³.
- 1.4. Leiukoht võeti 01.10.2010 peadirektori käskkirjaga nr 30-A kuueks kuuks ajutise kaitse alla, et kindlaks teha selle mälestiseks tunnistamise vajadus.
- 1.5. 16.04.2024. teavitati Muinsuskaitseametit, et Riisipõllu katastriüksusel on Muinsuskaitseametit teavitamata kasutatud otsinguvahendit. Kuna Muinsuskaitseametile otsingute kavatsusest teada ei antud, oli tegevus ebaseaduslik. Ameti töötajad kontrollisid leiukoha üle samal päeval ja tuvastasid umbkaudu 35 × 35 m suurusel alal kaevejäljed. Seejuures oli võimalik eristada nii värskeid kui ka vanemaid auke, mis viitavad, et otsinguvahendi kasutajad olid põllul käinud ka varasemalt. Kuna maa-alal on ebaseaduslikult otsinguvahendit kasutatud, on võimalik, et seda tehakse ka tulevikus, mistõttu esineb jätkuv oht leiukoha säilimisele.
- 1.6. Katastriüksuse alalt on 2010. aastal avastatud arvukalt arheoloogilisi leide, mille info on osaliselt publitseeritud ja huvilistele kättesaadav. Ulatuslik ebaseaduslik otsinguvahendi kasutamine 2024. aasta aprillis ning sellele järgnenud Muinsuskaitseameti poolt läbi viidud paikvaatlus viitab, et maa-alal võib kultuuriväärtuslikke leide ja kultuurikihti jätkuvalt esineda, mistõttu on oht, et ebaseaduslikud otsinguvahendi kasutajad leiukohta ka edaspidi rüüstavad. Eelnevast tulenevalt otsustas Muinsuskaitseamet 21.08.2024 algatada maa-ala leiukohaks määramise menetluse.

II. Menetlusosaliste ja kaasatud isikute arvamused

- 2.1. 16.09.2024 saatis Muinsuskaitseamet arheoloogilise leiukoha määramise eelnõu tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks Anija vallavalitsusele, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Eesti Geoloogiateenistusele, Elektrilevi OÜ-le ning eraomandis oleva Riisipõllu kinnistu (KÜ 14001:001:0345) omanikule.
- 2.2. 24.09.2024 vastas Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, et kooskõlastab arheoloogilise leiukoha määramise eelnõu kolme märkusega: (1) kinnistul Tallinn–Tapa 134,9–142,1 km (KÜ 14001:001:0104) oleva laiarööpmelise raudtee kaitsevöönd kattub arheoloogilise leiukoha põhjapoolse servaga ning seal on keelatud ohustada liiklust ja takistada nähtavust raudteel; (2) raudtee kaitsevööndis on raudtee liikluse ohutuse tagamiseks lubatud metsa või muu taimestiku raiumine või niitmine; (3) kaaluda kaasata menetlusosalistena raudtee kinnistu omanik ja valitseja. Muinsuskaitseamet arvestab

---

² Tamla, Ü., Karro, K., Kiudsoo, M., Ots, M. 2011. *Archaeological investigations at Linnakse: stone graves and a Late Viking Age Silver hoard*. – Arheoloogilised Välitööd Eestis, 2010, 73–88. https://arheoloogia.ee/ave2010/AVE2010_Tamlajt_Linnakse.pdf.

³ Tamla, Ü. 2010. Aruanne arheoloogilistest uuringutest Harjumaal Linnakse külas katastriüksusel nr 14001:001:0345. Aruande säilik Muinsuskaitseameti arhiivis.

esitatud märkustega. Kuna raudtee kaitsevööndis liikluse ohutuse tagamiseks tehtavad raietööd või niitmine ei ohusta arheoloogilise leiukoha säilimist, ei tekita maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramine kehtivate kitsendustega vastuolusid. Muinsuskaitseamet ei pea vajalikuks menetlusosalistena kaasata kõrval asuva kinnistu valdajat või omanikku, kuna arheoloogilise leiukoha määramisega kaasnevad omaniku kitsendused ja kohustused sellele maa-alale ei laiene.

- 2.3. Teised menetlusosalised arvamust või seisukohta ei esitanud.

III. Leiukoha määramise põhjendus

- 3.1. Linnakse leiukohalt avastatud arheoloogiline leiuväine on mitmekesine ja rikkalik viidates võimalikule matmispaigale ning leidude kontsentratsioon on ala suurust arvestades tähelepanuväärne. Vanimad esemed pärinevad 3.—4. sajandist ja hiliseimad 12.—13. sajandist ehk matmispaika kasutati pidevalt ja pikaajaliselt ligi tuhande aasta jooksul. Enamiku arheoloogilistest leidudest moodustavad ehted ja nende katked (sõled, sõrmused, käevõrud, kaelavõrud, ehtenaastud, rinnanõelad, ripatsid jne), kuid leidude hulgas on ka mündid, relvad (kirved, odaotsad, noad, mõõgad ja nende katked) ning töö- ja tarberiistad (pandlad, pintsetid, suurauad jne) ning luufragmendid. Vanemad leiud on sarnased hauapanustele Eesti, Läti ja Soome tarandkalmetes. Noorema rauaaja (9.—13. saj) leiud ja leiukontekst viitavad kivikattega matuseväljale, milliseid on Harjumaal tuvastatud näiteks Harmis, Alansis ning Partsaates. Hõbeaarde puhul on toodud paralleele näiteks Kose aardega.
- 3.2. Enne 2010. aastal tehtud avastust puudusid arhiivianalüüsi Riisipõllu kinnistul asuvast muistisest või sealt saadud juhuleidudest. Sellegipoolest on 1691. aastal J. Gedharti koostatud Kambi mõisa plaanil⁴ kujutatud endisest Keskvere külast (*Keschfer byy*) idas asuvat kivist ala (*Stenyt*), mis ühtib leiukoha asupaigaga ning võib viidata veel lõhkumata kalmekoha maapealsele osale. Hilisematel kaartidel vastavat märget enam ei esine ehk tõenäoliselt lõhuti kalme peale 17. sajandi lõppu.
- 3.3. Arheoloogilise leiukoha lähistel on riikliku kaitse all kaks arheoloogiamälestist. Kultusekivi (kultuurimälestiste registris nr 17397) paikneb leiukohast ligikaudu 400 m kaugusel lõunas ning kivikalme ja ohverdamiskoht „Salumäed“ (kultuurimälestiste registris nr 17428) asub umbes 500 m kaugusel kirdes. Seejuures on kivikalmest leitud esemed dateeritud ajavahemikku 11.–13. sajand, mis kattuvad vähemalt osaliselt Riisipõllu katastriüksuse leidude dateeringu ja tüpoloogiaga. Seega on tegu arheoloogiliselt huvitava ja rikkaliku piirkonnaga.
- 3.4. Arheoloogiline leiukoht kehtestatakse, kuna maa-alalt on leitud arheoloogilisi leide ning arheoloogilisele kultuurikihi osutavate ajalooliste allikate põhjal võib see neid jätkuvalt sisaldada. Arheoloogilise leiukoha määramine annab võimaluse maa-alal toimuvate mulla- ja kaevetööde käigus saada piirkonna varasema asustusloo kohta lisainfot, sh arheoloogilise kultuurikihi iseloomu ja ulatuse kohta.
- 3.5. Leiukoht asub terviklikult Riisipõllu kinnistul (KÜ 14001:001:0345) ligi 2,6 ha suurusel alal. Leiukoha piiride määramisel on lähtutud nii arheoloogilise uuringu aruandes esitatud leiukoordinaatidest, katastripiiridest kui ka maastikuloogikast.

---

⁴ [EAA.1.2.C-III-47 leht 1](#) („Een deel aff Campens Godz i Johannis Sochn“).

- 3.6. Katastriüksus, millel leiukoht asub, kuulub eraomandisse ja on kasutusel maatulundusmaana. Maa-alal kehtib alates 13.08.2020 Anija valla üldplaneering, mille maakasutusplaani alusel on Riisipõllu katastriüksus märgitud terviklikult väärtuslikuks põllumaaks, kuid ka ekslikult kultuurimälestiseks. Samuti on Riisipõllu kinnistu edelaserva üldplaneeringu alusel kavandatud perspektiivne jalgratta- ja jalgtee.
- 3.7. Leiukoht asub Harjumaa maavarade teemaplaneeringu uuringuruumi alal (üldgeoloogilise uurimistöö luba nr YGUL/519590, Maa-ameti kitsenduste infosüsteemi väline ID U1552). Leiukoha põhjapoolne serv kattub laiarööpmeliste raudteede (4074879 ja 4074885) kaitsevöönditega. Leiukoha idaservas asuvad keskpingeliin (AS-50, elektriõhuliin 1-20 kV, 212995476) ja kaks elektriõhuliini mastitõmmitat või tuge (212995476 ja 212995477) ning nende kaitsevööndid.
- 3.8. Maa-ala arheoloogiliseks leiukohaks määramisega seatavad piirangud ei muuda seal paiknevate kinnisasjade senist sihtotstarbelist kasutamist võimatuks ega raskenda seda oluliselt, mistõttu ei ole käskkirjaga kehtestataivate kitsenduste puhul tegemist omandiõiguse intensiivse riivega. Arheoloogiliseks leiukohaks määramisel hakkab maa-alal kehtima otsinguvahendi kasutamise keeld. Samuti tuleb juurde kohustus teavitada Muinsuskaitseametit kaevetöödest maa-alal.
- 3.9. Arheoloogilise leiukoha säilimise tagamiseks peab igaüks rakendama ettevaatusmeetmeid ning isik, kelle kinnisasjal arheoloogiline leiukoht asub, peab viivitamatult teavitama Muinsuskaitseametit leiukoha rikkumisest või ohust selle säilimisele ja leiukoha asumisest kinnisasjal selle valduse üleandmisel rendi- või muu selletaolise suhte alusel. Arheoloogilise leiukoha piiresse jääva kinnisasja võõrandamise leping või asjaõigusega koormamise leping peab sisaldama sellekohast sätet viitega arheoloogiliseks leiukohaks tunnistamise õigusaktile.
- 3.10. Muinsuskaitseamet võib arheoloogilise leiukoha suhtes, kus on tuvastatud arheoloogilise kultuurikihi olemasolu, algetada kultuurimälestiseks tunnistamise menetluse. Amet lõpetab kaitse arheoloogilise leiukohana, kui leiukoht tunnistatakse seaduses sätestatud korras mälestiseks või kui leiukoht on läbi uuritud ja arheoloogilisele kultuurikihile osutavaid elemente ei ole enam säilinud.
- 3.11. Arheoloogilises leiukohas kehtib otsinguvahendiga otsimise keeld, välja arvatud MuKS § 29 lg 2 sätestatud korras. Kuna piirkonnas on arheoloogilisi leide varasemalt otsinguvahendi abil otsitud ja leitud, on olemas suur tõenäosus, et seda tehakse ka tulevikus. Arheoloogilise leiukoha määramisega keelustatakse maa-alal edasine otsinguvahendi kasutamine ja sellest tulenevalt piirkonna rüüstamine, st arheoloogiliste leidude eemaldamine maapinnast oma algsest leiukontekstist. Leidude eemaldamisel pinnasest ilma kultuurikihti arheoloogiliselt uurimata ei ole võimalik hinnata, kas tegemist on kohaga, millel on arheoloogiamälestise potentsiaal, st ei ole võimalik näha seoseid leidude ja kunagise inimtegevuse vahel kogu selle mitmekesisuses ning teaduslik informatsioon inimkonna ajaloo ja inimese suhte kohta looduskeskkonnaga läheb kaduma.
- 3.12. MuKS § 26 lg 1 sätestab, et arheoloogilise leiukoha määramisega on võimalik vajadusel piirkonnas rakendada ennetava meetmena uuringukohustust enne ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid. Uuringu eesmärgiks on

tagada, et nimetatud tegevusega hõlmatud aladel ei läheks kaduma paigaga seotud oluline teave. Maaomanikule on planeeritud tööde tegemise ala uurimine enne tööde tegemist vähemkoormavam kui juba alustatud tööde peatamine arheoloogilise leiu ilmlemise tõttu (MuKS § 31, § 82) ning uuringukohustusega ei kaasne eelnimetatud ehitus- või kaevetööde piiramine või keelamine. Uuringukohustust tasakaalustab õigus saada hüvitist, kui Muinsuskaitseamet on uuringud määranud.

- 3.13. MuKS § 25 lg 3 p 4 võimaldab vajadusel määrata arheoloogilise leiukoha uuringukohustusest leevenduse. Linnakse külas paikneval arheoloogilisel leiukohal leevendatakse uuringukohustust ei leevendata. Loa- ega teavituskohustusega ei ole seejuures hõlmatud tavapärase maaharimine. Kui tööde käigus tuleb siiski arheoloogiline leid välja, tuleb sellest viivitamatult Muinsuskaitseametile teada anda.
- 3.14. Maa-ala omanik või valdaja esitab taotluse Muinsuskaitseametile (info@muinsuskaitseamet.ee) vähemalt 30 päeva enne planeeritavat ehitamist, teede, kraavide ja trasside rajamist ning muid mulla- ja kaevetöid, kus on märgitud:
- 3.14.1. Taotluse esitaja nimi, kontaktandmed või esindaja andmed ning teatise esitamise kuupäev;
  - 3.14.2. Arheoloogilise leiukoha registri number ja nimi;
  - 3.14.3. Tööde tegemise asukoht (aadress);
  - 3.14.4. Taotluse esitamise eesmärk, sealhulgas kavandatava töö kirjeldus ja vajaduse korral täpsustavad joonised, ehitusprojekt või muu lisateave (nt viide ehitusregistrisse laetud dokumentidele);
  - 3.14.5. Töö eelduslik alustamise kuupäev ja kavandatav lõpetamisaeg.

(Allkirjastatud digitaalselt)
Marilin Mikkelsen
Peadirektor

Liivi Varul, kaitsekorralduse spetsialist, liivi.varul@muinsuskaitseamet.ee, +37253026912

Lisa 1. Arheoloogilise leiukoha piir ja koordinaadid.

Kaart 1. Arheoloogilise leiukoha piir.

Tabel 1. Arheoloogilise leiukoha piiri koordinaadid.

Nr	X	Y
1	6581220,301	568023,959
2	6581084,041	567983,683
3	6581067,101	567932,065
4	6581076,318	567868,966
5	6581107,159	567832,098
6	6581143,386	567822,673
7	6581186,211	567828,908
8	6581218,685	567853,878
9	6581242,435	567882,434